

Wyniki obserwacji ważek (Odonata) z zagrożonej torfianki w Gdyni (Polska północna)

Records of dragonflies (Odonata: Zygoptera, Anisoptera) from an endangered
peat pool in Gdynia, northern Poland

Peter SENN

ul. Kańskiego 7D/9,81-603 Gdynia, e-mail: petersenn47@gmail.com

Abstract: The paper reports 11 odonate species, including *Leucorrhinia pectoralis* (CHARPENTIER, 1825) (legally protected in Poland), recorded in 2018 at a peat pool in Gdynia, northern Poland, which is endangered by the construction of a new multi-level expressway interchange.

Key Words: Dragonflies, Odonata, northern Poland, endangered peat pool.

Stanowisko. Torfianka o powierzchni ok. 760 m² znajdująca się w Wielkim Kacku, zachodniej dzielnicy Gdyni. **UTM: CF33;** współrzędne 54°27'55"N, 18°28'46"E (Ryc. 4). Mezoregion Pojezierze Kaszubskie (SOLON I IN. 2018), 139 m n.p.m.

Opis stanowiska. Opisywane dawne wyrobisko potorfowe znajduje się na skraju lasu mieszanego w gdyńskiej dzielnicy Wielki Kack, w niewielkiej odległości od obwodnicy trójmiejskiej S6 i ul. Źródło Marii. Na mapie dzisiejszego obszaru Trójmiasta, sporządzonej przez wojsko amerykańskie w latach 50. XX w. (Ryc. 3), jest ono zaznaczone jako „peat cuttings”. Wyrobisko to widnieje także na mapie gleb tej okolicy wydanej w 1905 r. przez władze pruskie. Jak widać ze zdjęcia satelitarnego (Ryc. 1), zbiornik ten ma kształt litery L, z której jedna odnoga jest otwarta, dość szeroka, choć otoczona lasem mieszanym (Ryc. 5-6), a druga, węższa odnoga leży w zasadzie już w lesie (Ryc. 7-8). Brzeg torfianki jest dostępny tylko w niektórych miejscach, w większości jest zarośnięty szuwarem trzcinowym (*Phragmites* sp.) oraz krzaczastymi wierzbami (*Salix* sp.). Inne rośliny nadbrzeżne to m. in. sit *Juncus* sp., kukułka *Dactylorhiza* sp., siedmiopalecznik błotny *Comarum palustre*, czermień błotna *Calla palustris*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*, tojeść bukietowa *L. thyrsiflora* oraz uczepek zwisty *Bidens cernua*. Powierzchnia wody pokryta jest częściowo przez rdestnicę pływającą *Potamogeton natans* oraz okrzęznicę bagienną *Hottonia palustris*. Zbiornik jest bezodpływowy. Jak widać na zdjęciu satelitarnym, znajduje się na nim dość duża wyspa pływająca (pło), na której rosną młode sosny (*Pinus sylvestris*), brzozy (*Betula* sp.) i wierzby. Z płazów obserwowano żaby zielone *Rana esculenta*, a z ptaków kaczki krzyżówki *Anas platyrhynchos* oraz kormorana czarnego *Phalacrocorax carbo*. Obecność tego drugiego sugeruje, że w torfiance mogą występować ryby.

Materiał i metody. Obserwacje prowadzono w roku 2018 podczas pięciu wizyt terenowych (7 kwietnia, 4 i 24 maja, 20 lipca, 5 września). Ważki obserwowano przyżyciowo, gromadząc dokumentację fotograficzną. Podczas pierwszej, kwietniowej wizyty nie stwierdzono obecności ważek.

Wyniki. Stwierdzono 11 gatunków ważek (Tab. 1). Podzielone są na trzy kategorie:

- autochtoniczne, tj. z rozrodem potwierdzonym przez znalezienie wylinek i/lub osobników teneralnych;
- prawdopodobnie autochtoniczne, tj. z rozrodem prawdopodobnym, na który wskazuje behavior rozrodczy (tandemy, kopulacja, loty patrolujące samców; innych zachowań wskazujących na potencjalny rozród nie zaobserwowano) i/lub znoszenie jaj;
- + stwierdzone – gdy obserwowano obecność dorosłych owadów i brak obserwacji zachowania rozrodczego.

Tabela 1. Gatunki ważek (Odonata: Zygoptera, Anisoptera) stwierdzone podczas obserwacji na torfiance w Gdyni – Wielkim Kacku (UTM: CF33) w 2018 r. OŚ – ochrona ścisła (ROZPORZĄDZENIE ... 2016); II DS. – DYREKTYWA SIEDLISKOWA, zał. II

Table 1. Species of dragonflies (Odonata: Zygoptera, Anisoptera) recorded at the peat pool in Gdynia – Wielki Kack (UTM: CF33) in 2018. OŚ – legally protected species (ROZPORZĄDZENIE ... 2016); II DS. – HABITAT DIRECTIVE, Appendix II

Lp./No.	Gatunek/Species	2018	Uwagi/Comments
1	<i>Coenagrion puella</i> (LINNAEUS, 1758)	○	tandemy, znoszenie jaj / tandems, oviposition
2	<i>Coenagrion pulchellum</i> (VANDER LINDEN, 1825)	●	os. teneralny / teneral specimen
3	<i>Erythromma najas</i> (HANSEMANN, 1823)	+	
4	<i>Aeshna cyanea</i> (O.F. MÜLLER, 1764)	○	znoszenie jaj / oviposition
5	<i>Aeshna grandis</i> (LINNAEUS, 1758)	○	znoszenie jaj / oviposition
6	<i>Cordulia aenea</i> (LINNAEUS, 1758)	●	wylinka, os. teneralny / exuvia, teneral specimen
7	<i>Somatochlora metallica</i> (VANDER LINDEN, 1825)	○	lot patrolujący samca / male's patrolling flight
8	<i>Libellula quadrimaculata</i> LINNAEUS, 1758	+	
9	<i>Leucorrhinia pectoralis</i> (CHARPENTIER, 1825),	+	OŚ, II DS
10	<i>Sympetrum flaveolum</i> (LINNAEUS, 1758)	+	
11	<i>Sympetrum sanguineum</i> (O.F. MÜLLER, 1764)	+	

Niewielka liczba i zestaw wykazanych na badanej torfiance gatunków wskazuje na znaczny stopień jej przekształcenia. Na wynik może mieć również wpływ niewielka dostępność, co w znacznym stopniu utrudnia prowadzenie obserwacji. Najprawdopodobniej w przeszłości

było to cenne siedlisko ważek, podobne do torfowisk w okolicy np. Krowie Bagno (wazki.pl/gdynia_zrodlo_marii.html). Obecnie wpływ na charakter torfianki ma jej bardzo bliskie położenie przy ruchliwej obwodnicy trójmiejskiej (drodze ekspresowej S6) – wschodni brzeg leży kilka metrów od krawędzi tej drogi. Dalsze istnienie tego siedliska jest mocno zagrożone. Wiąże się to z planowaną i realizowaną obecnie przebudową obwodnicy. Z początkiem grudnia 2019 r. ruszyły prace inżynierskie związane z budową nowego wielopoziomowego skrzyżowania S6 z drogą krajową nr 20. Skrzyżowanie to ma za jakiś czas stanowić początek tzw. trasy kaszubskiej – drogi ekspresowej – prowadzącej w kierunku Łęborka. Jedno z ramion skrzyżowania ma przebiegać tuż przy zbiorniku (Ryc. 2). Las w pobliżu już został wycięty. Nie wiadomo, czy torfianka przetrwa, a jeśli tak, to w jakim kształcie. Być może już wkrótce, stanie się tylko stanowiskiem historycznym.

Najcenniejszym gatunkiem stwierdzonym na tym stanowisku jest zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*, która jest gatunkiem prawnie chronionym w Polsce (Dz. U. 2014) i wymienionym w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej UE (DYREKTYWA SIEDLISKOWA ... 1992). Obserwowano tu jednak tylko jednego samca, który usiadł na liściu buku przy brzegu (Ryc. 9). Trudno zatem na tej podstawie określić jednoznacznie status zalotki większej na tym stanowisku. Na ewentualne autochtoniczne występowanie gatunku może wskazywać obecność w niewielkiej odległości od opisywanej torfianki oraz odpowiednie warunki siedliskowe. Stwierdzono go bowiem na pobliskich torfowiskach, tj. na Krowim Bagnie, odległym o ok. 1 km, oraz w pobliskiej dzielnicy Dąbrowa odległej o ok. 2,5 km, gdzie jest on z pewnością autochtoniczny (znaleziono tam wylinkę). Opisywana torfianka może stanowić siedlisko jednej z populacji składowych metapopulacji obejmującej wyżej wymienione i inne torfianki i torfowiska w tym regionie. Dopiero dalsze badania pozwolą określić jej status.

Pozostałe gatunki zaobserwowane na tym zbiorniku to eurytopy, które poza innymi siedliskami często spotykane są w zbiornikach tego typu. Znane są również z większości zbiorników sztucznych i naturalnych w zachodniej części Gdyni, tj. w dzielnicach: Chwarzno-Wiczlino, Dąbrowa i Wielki Kack.

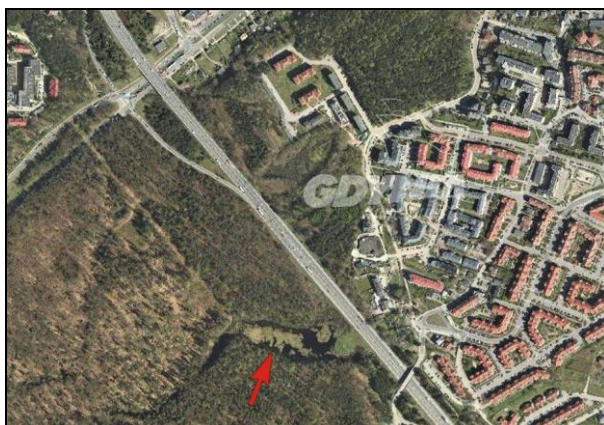
Piśmiennictwo

- DYREKTYWA SIEDLISKOWA = HABITAT DIRECTIVE 92/43/EEC OF 21 MAY 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora.
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Dz. U., poz. 2183, 28 grudnia 2016 r., Warszawa.
- SOLON J., BORZYSZKOWSKI J., BIDŁASIK M., RICHLING A., BADORA K., BALON J., BRZEZIŃSKA-WÓJCİK T., CHABUDZIŃSKI Ł., DOBROWOLSKI R., GRZEGORCZYK I., JODŁOWSKI M., KISTOWSKI M., KOT R., KRĄŻ P., LECHNIO J., MACIAS A., MAJCHROWSKA A., MALINOWSKA E., MIGOŃ P., MYGA-PIĄTEK U., NITA J., PAPIŃSKA E., RODZIK J., STRYŻ M., TERPIŁOWSKI S., ZIAJA W. 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. *Geographia Polonica*, 91 (2): 143-170.

Podziękowania

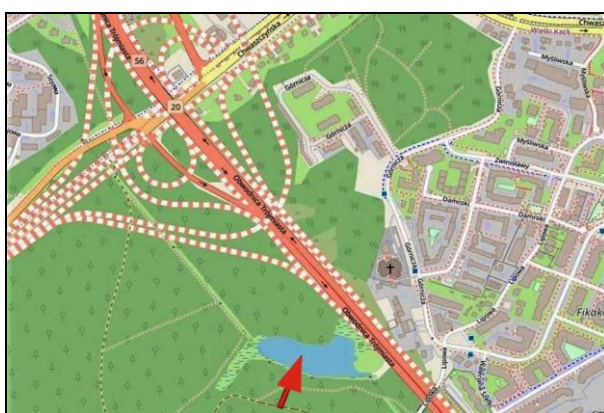
Składam podziękowania prof. dr hab. Pawłowi BUCZYŃSKIEMU i dr Grzegorzowi TOŃCZYKOWI za konstruktywne uwagi merytoryczne, oraz p. Ewie MIŁACZEWSKIEJ za pomoc w redagowaniu tekstu.

Dokumentacja kartograficzna i fotograficzna

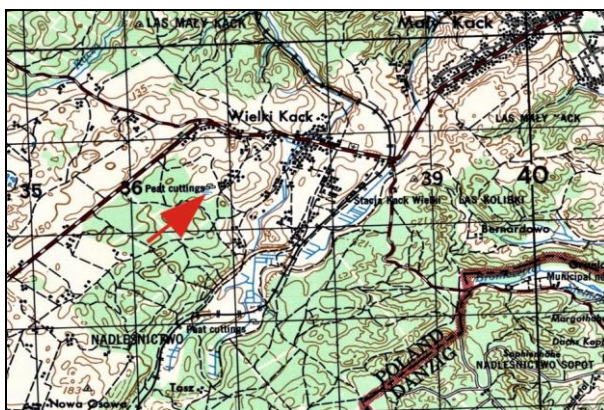
Ryc. 1. Zdjęcie satelitarne torfianki w Gdyni Wielkim Kacku CF33

Fig. 1. Satellite photograph of the peat pool in Gdynia Wielki Kack CF33

[\(http://gdynia.retromapy.pl/\)](http://gdynia.retromapy.pl/)

Ryc. 2. Lokalizacja torfianki na planie okolicznych dróg. Przerwane linie biało-różowe wskazują planowany przebieg rozgałęzień przyszłego skrzyżowania.

Fig. 2. Location of the peat pool on the local roadmap. The pink and white dotted lines show the planned routes of the interchange's branches.

[\(http://gdynia.retromapy.pl/\)](http://gdynia.retromapy.pl/)

Ryc. 3. Mapa sporządzona przez wojsko amerykańskie w latach 50. XX w. na podstawie przedwojennych map.

Fig. 3. Map compiled by the U.S. Army in the 1950s on the basis of pre-war maps of the area.

<http://igrek.amzp.pl/details.php?id=11796187>

Ryc. 4. Lokalizacja stanowiska (czerwona kropka)

Fig. 4. Site location (red dot)

<https://lepidoptera.eu/utm>

Ryc. 5. Torfianka od strony wschodniej – wiosna 2018
Fig. 5. Peat pool seen from the east – spring 2018

Ryc. 6. Torfianka od strony południowej – lato 2018
Fig. 6. Peat pool seen from the south – summer 2018

Ryc. 7. Zachodnia odnoga zbiornika – lato 2018
Fig. 7. The western arm of the pool – summer 2018

Ryc. 8. Zachodnia odnoga zbiornika – lato 2018
Fig. 8. The western arm of the pool – summer 2018

Ryc. 9. Zalotka większa *Leucorrhinia pectoralis*
♂ 24 05 2018
Fig. 9. Yellow-spotted Whiteface *Leucorrhinia pectoralis* ♂ 24 05 2018

Ryc. 10. Teneralna szklarka zielona *Cordulia aenea*
♀ 4 05 2018
Fig. 10. Teneral Downy Emerald *Cordulia aenea* ♀
4 05 2018

Ryc. 11. Szablak żółty *Sympetrum flaveolum*
♂ 20 07 2018
Fig. 11. Yellow-winged Darter *Sympetrum flaveolum* ♂ 20 07 2018

Ryc. 12. Żagnica sina *Aeshna cyanea* ♀ 5 09 2018
Fig. 12. Blue Hawker *Aeshna cyanea* ♀ 5 09 2018